

GUNSTIGE PERSPECTIEVEN VOOR HET ECOSYSTEEM VAN HET SCHELDE-ESTUARIUM.

D. Wouters

In de Habitatrichtlijn van de Europese gemeenschap (doc. 94/43/EEG) wordt met aandrang aan de lidstaten gevraagd alle estuaria op te nemen in een speciale beschermingszone vanwege de uitzonderlijke grote ecologische waarde die zij belichamen.

Het Schelde-estuarium is bovendien één van de weinige in Europa waar nog een volledige estuariene gradiënt aanwezig is. Op basis van het zoutgehalte kan het estuarium worden opgedeeld in 4 zones : een marien deel tussen Vlissingen en Terneuzen ($> 10 \text{ g Cl/l}$), een marien overgangsdeel tussen Terneuzen en Baalhoek (ts. $5,5$ en 10 g Cl/l), een brak deel tussen Baalhoek en Kruibeke (ts. $0,3$ en $5,5 \text{ g Cl/l}$) en een zoet deel tussen Kruibeke en Gent ($< 0,3 \text{ g Cl/l}$). Het zoetwatergedeelte zal ik hier uiteraard buiten beschouwing laten.

Het estuariene eco-systeem wordt vooral gekenmerkt door het voorkomen van slikken en schorren. De schorren zijn de hoogste gedeelten van de getijdenzone, die slechts bij springtij onder water komen. De onbegroeide slikken daarentegen komen bij elke vloed onder water te staan. Het Schelde-estuarium wordt verder gekenmerkt door het voorkomen van zowel diepe als ondiepe geulen.

Door inpoldering ten bate van de landbouw en door de toenemende industrialisatie en uitbouw van de Antwerpse haven, werd de totale oppervlakte aan slikken en schorren aanzienlijk gereduceerd. In de loop van de twintigste eeuw is zowel in de Westerschelde (NL) als in de Zeeschelde (B) ongeveer éénderde van het volledige areaal aan slikken en schorren verloren gegaan.

De huidige toestand is als volgt :

	aantal ha slikken	aantal ha schorren
Marien gebied (NL) :	2.898	127
Overgangsgebied (NL)	2.222	110

Brak gebied (NL) :	2.787	2.450
Brak gebied (B) :	<u>473</u>	<u>111</u>
	8.380	2.798

Totaal slikken + schorren : 11.178 ha.

Van deze 11.178 ha zijn er 3.882 ha in beheer als natuureservaat.

De Stichting Het Zeeuwse Landschap beheert de "Hooge Platen" (860 ha), het Paulinaschor (45 ha.) en het Verdrongen Land van Saeftinge (2.580 ha). Een deel van de zuidgors en de slikken van Elveringen worden beheerd door Natuurmonumenten, en het slik en schor van Emmanuelpolder door Staatsbosbeheer.

In België worden zowel het Groot Buitenschoor, Galgenschoor, als het "Schor van Oude Doel", beheerd door de v.z.w. Natuureservaten.

In het verleden waren de acties van natuurbeschermers altijd toegespitst op het behoud van de ons nog resterende natuur. Vandaag wint de idee veld dat er ook aan een offensief natuurbeleid dient gewerkt te worden. Niet alleen natuurbehoud, maar ook natuurontwikkeling is belangrijk.

Mede door het groeiende milieubewustzijn, niet alleen bij de gewone burger, maar ook bij de overheid, is een natuurontwikkelingsbeleid in het Schelde-estuarium geen utopie meer.

Om de Groene Hoofdstructuur een stevige basis te geven besloot Minister De Batselier in 1992 vijf pilootprojecten op te starten onder de benaming "ecologische impulsgebieden". Eén van deze projecten is het Ecologisch Impulsgebied Schelde-Dender-Durme. In Nederland vormt het Schelde-estuarium een belangrijk onderdeel van de "Ecologische Hoofdstructuur", en wordt er gestreefd naar een maximaal behoud van het estuariene eco-systeem, wat niet alleen het behoud van het huidige areaal aan slikken en schorren inhoudt, maar ook de uitbreiding ervan. Op deze wijze kan een aanzet worden gegeven naar een grensoverschrijdend beleids- en natuurontwikkelingsplan voor het volledige Schelde-estuarium.

Ook het Life-programma van de Europese Gemeenschap ter uitvoering van de Habitatrichtlijn zal in dit beleid worden ingepast.

Bij de uitvoering van dit natuurontwikkelingsproject zijn naast tal van private natuurverenigingen diverse overheidsdiensten betrokken. Aan Belgische zijde zijn dit Aminimal-Bestuur Natuurbehoud en de Administratie Waterinfrastructuur en Zeewezen; de Nederlandse beleidsvisie wordt uitgewerkt door Rijkswaterstaat-Directie Zeeland, het Rijksinstituut voor Kust en Zee en de Directie Natuur-Bos-Landschap-Fauna van

het Ministerie van Landbouw.

Binnen het grensoverschrijdend project zullen een aantal deelprojecten worden opgezet.

Een eerste deelproject behelst de **schorverdediging**. Op vele plaatsen zien we immers een versnelde schorerosie door golfslag van schepen, baggerwerken, etc. Tot op heden werd schorerosie vooral tegengegaan door het aanbrengen van breukstenen. Thans worden, o.m. in samenspraak met het Instituut voor Natuurbehoud, twee alternatieve technieken toegepast : het planten van biez en het aanbrengen van een houten verdediging onder vorm van bundels wilgentwijgen die tussen houten palen worden gevlochten.

De eerste experimenten waren niet zonder succes, niet alleen in Vlaanderen, maar ook in Nederland. Een combinatie van beide alternatieve technieken lijkt het meest aangewezen. Toch zijn er een aantal plaatsen waar deze milieuvriendelijke technieken niet kunnen worden toegepast, namelijk daar waar de erosie té sterk is, zoals bijvoorbeeld op het schor van Bath (NL). Daar wordt overwogen om op het slik een zandsuppletie aan te brengen, met daarvoor een vooroeververdediging in breukstenen. Op deze manier zou toch de natuurlijke schoroever bewaard kunnen worden.

Een tweede deelproject behelst het **schorherstel**. De kwaliteit van onze schorren is op sommige plaatsen immers sterk aangetast, vanwege een te grote aanslibbing, waardoor de overspoelingsfrequentie te laag wordt. In sommige gevallen is er door menselijk ingrijpen ook iets mis met de afwatering. Om de kwaliteit van deze schorren opnieuw te verbeteren zijn een aantal structurele ingrepen noodzakelijk, zoals het opmaken of uitdiepen van geulen, en het afgraven van bepaalde schordelen. Een concreet project van schorherstel is het opnieuw openmaken van de kreek in de Kalloot, nabij Borsele (NL).

Het derde deelproject, het **creëren van nieuwe schorren** is wel de meest ingrijpende beheersmaatregel. Dit kan o.m. gebeuren door het herstel van buitendijkse gebieden die nu niet meer aan het tij onderhevig zijn, of zelfs door het ontpolderen van bestaande binnendijkse gebieden.

Een eerste ontpolderingsproject is zelfs ongewild tot stand gekomen door een dijkbreuk in de Selenapolder (1990). Rijkswaterstaat besloot toen de dijk niet te herstellen en de polder opnieuw aan de rivier terug te geven. De Selenapolder ligt overigens in het verlengde van de Polder van Saeftinge.

In Vlaanderen wordt in de eerste plaats gedacht aan de realisatie van een nieuw schor in Lillo, door het afgraven van de Polder van Lillo. Zelfs de Administratie Waterinfrastructuur en Zeewezen heeft hier geen problemen mee, omdat de ontpoldering

de komberging van de rivier zal vergroten.

Zo 'n ontpoldering heeft wel een financiële schaduwzijde : het afgraven en het transport van de poldergrond is duur. Gezien de huidige economische laagconjunctuur zullen zeker geen grote ontpolderingsprojecten kunnen worden uitgevoerd.

Het spreekt vanzelf dat alle bovengenoemde maatregelen weinig zin hebben zonder een verbetering van de waterkwaliteit. Het is immers noodzakelijk dat alle waterlopen van het Scheldebekken een minimale kwaliteit hebben (de basiskwaliteit) waarin organismen een korte of langere tijd kunnen overleven en waardoor migratie van organismen vanaf de zee naar stroomopwaartse gedeelten van het stroombekken en omgekeerd opnieuw mogelijk wordt.

Volgens de wet van 21/10/1987 van de Vlaamse Executieve moet de basiskwaliteit voor oppervlaktewateren op 1 juli 1995 bereikt zijn. Het is nu reeds duidelijk dat deze termijn ruim zal overschreden worden, door de achterstand van diverse waterzuiveringsprogramma's. Toch is de kwaliteit van het Scheldewater er de laatste jaren op vooruit gegaan.

Het afgelopen jaar werden er weer vissen gesignaleerd voor de Rede van Antwerpen, wat reeds tot een toename leidde van het aantal watervogels.

Dat een herstel van de waterhuishouding mogelijk is bewijst het ecologisch herstel van het Thames-estuarium. In een verloop van 10 jaar nam het aantal vissoorten toe van 34 naar 97 ! Een spectaculair resultaat dus. Ook in de Westerschelde en Zeeschelde kunnen we een dergelijke heropleving verwachten, zeker als de investeringen van Aquafin vruchten beginnen af te werpen. Er is dus hoop voor een volledig ecologisch herstel van het Schelde-estuarium.

literatuur

- ANON., 1994. Ecologisch Impulsgebied Schelde-Dender-Durme. Doelstellingennota Plan Blauwborst. Aminoal-Dienst Natuurontwikkeling. Antwerpen.
- DE WIT J., ADMIRAAL W., MEIRE P., 1991. Ecologisch herstel van stroomgebieden : voorbeelden en aanbevelingen. Water nr. 60, sept-okt. : 190-194.
- IEDEMA W., 1992. Het Schelde-estuarium : werken aan een natuurlijke vaarweg. Rijkswaterstaat-Directie Zeeland. Folder.
- MEIRE P., KUIJKEN E., 1988. Het Land van Saeftinge, slikken en schorren : ecologische betekenis van getijdegebieden langs de Schelde. Water nr. 43, nov-dec. : 214-222.
- MEIRE P., 1990. Het Schelde-estuarium : van meest vervuilde rivier tot een natuurgebied van formaat ? Milieukrant Jg. 1, nr. 16 : 1-4.

- MEIRE P., ROSSAERT G., DE REGGE N., YSEBAERT T., KUIJKEN E., 1992. Het Schelde-estuarium : ecologische beschrijving en een visie op de toekomst. Instituut voor natuurbehoud - Univ. Gent : 1-95.
- MEIRE P., 1992. Project Zeeschelde : wetenschappelijke achtergronden voor het ecologisch impulsgebied "Zeeschelde en Durme". Instituut voor Natuurbehoud. Hasselt : 1-19.
- MEIRE P., 1994. Marsh amelioration along the River Schelde (MARS). Techn. Doc. Instituut voor Natuurbehoud. Hasselt : 1-24.
- VERHEYEN R., MEIRE P., DE WIT J., SCHNEIDERS A., WILLS C., YSEBAERT T., 1991. Naar een ecologisch herstelplan voor de Schelde. Water nr. 60, sept-okt. : 195-203.

**Balansstraat, 167 (bus 4)
2018 Antwerpen**